

DARIUSZ CHARKO

mgr Dariusz Charko¹

CYBERPRZEMOC – NOWE ZAGROŻENIE CYWILIZACYJNE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY

CYBERBULLYING - THE NEW MENACE OF CIVILIZATION AMONGST CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

STRESZCZENIE

Wraz z rozwojem cywilizacji i postępowaniem technologii pojawiły się zupełnie nowe czynniki zagrażające prawidłowemu rozwojowi dzieci i młodzieży. Najbardziej istotnym czynnikiem, ze względu na szeroką skalę dostępności, zasobność w informacje i interaktywność jest właśnie Internet². I choć stwarza on wiele możliwości, należy pamiętać również o tym, że jak każde nowe zjawisko cywilizacyjne - Internet obok korzyści, niesie również wiele zagrożeń i to szczególnie dla młodego pokolenia, które podatne jest na nowinki technologiczne. Niezmiernie ważne jest zatem, jak twierdzi C. Guerreschi, „by wraz z nabywaniem kompetencji technicznych równocześnie rozwijała się umiejętność odpowiedzialnego korzystania z sieci. Ile z jednej strony jest oczywiste, że rozwój Internetu wniósł wiele pozytywnych aspektów dla życia poszczególnych jednostek, o tyle warto być świadomym, jakie zagrożenia mogą rodzić się w związku z posługiwaniem się nim”³.

W niniejszym artykule autor prezentuje istotę, rodzaje i metody cyberprzemocy, jak również charakterystykę sprawców tego rodzaju przestępstwa i skalę zjawiska.

Słowa kluczowe: cyberprzemoc

---

1 absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, autor publikacji z zakresu prawa i postępowania karnego

2 M. Gołębowska, *Media zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania młodego pokolenia*, [w]: *Młode pokolenie ofiary czy sprawcy przemocy*, (red.) T. Sołtysiak, A. Nowakowska, Bydgoszcz 2010, s. 166.

3 C. Guerreschi, *Nowe uzależnienia*, Kraków 2005, s. 33.

ABSTRACT

Completely new factors threatening the normal development of children and young people appeared together with the development of civilization and progress of technology. The most essential factor, because of the wide scale of availability, affluence of information and interactivity, is just the Internet. And although it is creating a lot of possibility, one should also remember that, as each new of civilization phenomenon, the Internet is also carrying a lot of threats besides the benefits, particularly for the young generation which is susceptible to technological novelties. Hence, it is extremely important, according to C. Guerreschi, so that “the ability of responsible using the network is to be developed at the same time together with getting the technical competence. As far as it is obvious on one hand that development of the Internet has brought in a lot of positive aspects for the life of individuals, it is worthwhile to remember what threats can be born in connection with using it”.

In the present article the author introduces the notion, kinds and methods of cyberbullying as well as the characteristics of offenders of this sort of crime and the scale of a phenomenon.

Key words: cyberbullying

1. ISTOTA CYBERPRZEMOCY

Jednym z najistotniejszych zagrożeń XX i XXI w. jest tzw. cyberprzemoc (z ang. *cyberbullying*) rozumiana najprościej jako przemoc z użyciem mediów elektronicznych⁴ w tym przede wszystkim Internetu (poczty elektronicznej, komunikatorów, serwisów społecznościowych, grup dyskusyjnych) i telefonów komórkowych (SMS, MMS). Inaczej mówiąc, *cyberbullying* polega na „wykorzystywaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych do celowych, wielokrotnych, wrogich zachowań podejmowanych przez jednostkę albo grupę z zamiarem wyrządzenia krzywdy innym”⁵. Podobnie definiuje cyberprzemoc Olwens, twierdząc, że „uczeń staje się ofiarą przemocy rówieśniczej, kiedy doświadcza wielokrotnie i na

---

4 J. Podlewska, *Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich*, Fundacja Dzieci Niczyje, s. 2.

5 B. Belsey, *Cyberbullying*, Retrieved February 2008, www.cyberbullying.ca/pdf/

przestrzeni czasu negatywnych działań jednego lub większej liczby innych uczniów⁶.

Do najczęściej występujących form cyberprzemocy zalicza się: nękanie, straszenie i obrażanie drugiej osoby przy użyciu sieci i telefonii komórkowej. Znamiona cyberprzemocy wypełnia również działanie polegające na rejestrowaniu, publikowaniu i rozsyłaniu ośmieszających lub kompromitujących zdjęć i filmów, a nawet podszywanie się pod inną osobę⁷. Z przeprowadzonych badań społecznych wynika, że najczęściej agresorem, jeśli chodzi o przestępstwo cyberprzemocy, są osoby mające dominującą osobowość, które jasno zaznaczają swój autorytet, są wybuchowe, impulsywne, szybko się denerwują i akceptują przemoc w większym stopniu niż inne dzieci⁸. Główną przyczyną, dla której podejmują się oni działań przestępczych przy użyciu technik elektronicznych, jest z jednej strony chęć za manifestowania własnej siły i wyładowanie agresji, a z drugiej strony chęć poniżenia, ośmieszenia innej osoby. Innym motywem może być próba realizacji własnej fantazji przemocy, przez co sprawca odczuwa satysfakcję i osiąga prestiż w oczach innych agresorów.

Idąc za Parry Aftab, cyberprzestępców można podzielić na cztery grupy⁹: „anioły zemsty”, „głodni władzy”, „wredne dziewczynki” i „mimowolni sprawcy”.

Do grupy „aniołów zemsty” zalicza się te osoby, które postrzegają siebie jako „sędziów”, których głównym celem jest poszukiwanie sprawiedliwości za krzywdy, których doznali oni sami i inni ludzie. „Anioły zemsty” są to najczęściej osoby, które padły ofiarą cyberprzemocy w szkole i teraz chcą się za to zemścić. Charakterystyczną cechą ich działania jest „walka” w pojedynkę. Następną grupę tworzą tzw. „głodni władzy”, a więc osoby, których celem jest pokazanie innym ich siły, władzy i autorytetu poprzez użycie pogrózek oraz poniżających komentarzy względem innych. Agresorzy z tej grupy raczej nie działają sami, potrzebują publiczności, która będzie obserwowała i popierała podjęte przez sprawcę działania. Do grupy „wrednych dziewczynek” zalicza się cyberprześladowców, którzy po-

---

6 D. Olwens, *A critical analysis and some important issues*, [w:] J. Juvenen, S. Graham (red) *Peer harassment in school*, New York: Guilford Press, 2001, s. 5.

7 A. Nowakowska, *Cyberprzemoc – przyczyny i konsekwencje użytkowania przez młodzież masowych form komunikowania się*, [w:] *Młode pokolenie ofiary czy sprawcy przemocy* (red). T. Soltysiak, A. Nowakowska, Bydgoszcz 2010, 183.

8 D. Olweus, *Bullying at school. What we know and what we can do*, Oxford: Blackwell, 1993, s. 97.

9 R. M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, WUJ, 2010, s. 68-69.

dejmują działania przestępcze z nudy. Mają one dostarczyć im rozrywki i przyjemności. Sprawcy ci nie mają w zamiarze zranienia ofiary. Ostatnią grupą są „mimowolni sprawcy”, a więc osoby dopuszczające się cyberprzemocy w odpowiedzi na nacechowane pejoratywnie wiadomości, które otrzymują, lub osoby, które bez braku chęci stają się mimowolnie pośrednikami cyberprzemocy.

Porównując cyberprzemoc z przemocą tradycyjną, należy zaznaczyć, że różnią się one między sobą przede wszystkim wysokim poziomem anonimowości sprawcy i rodzajem użytej przezeń siły¹⁰. Przy cyberprzemocy „siła” nie jest mierzona jako cecha fizyczna, lecz jako umiejętność wykorzystania przez sprawcę możliwości, jakie dają media. Podkreślić należy również szybkość rozpowszechniania się materiałów w sieci i ich powszechną dostępność, co tym bardziej potęguje skalę zjawiska i poziom niebezpieczeństwa¹¹. W przypadku cyberprzemocy nigdy nie wiadomo, czy ma się do czynienia z jednym, czy z wieloma sprawcami, czy jest to osoba, którą znamy, czy też nieznamy. W tym miejscu należy zaznaczyć również, że przy cyberprzemocy sprawca ma nieograniczony czasowo dostęp do ofiary, a rola świadków w przeciwieństwie do tradycyjnej przemocy jest znikoma. Poza tym „plusem” dla cyberprzestępców jest także fakt, iż dzieci i młodzież rzadko powiadamiają rodziców o zaistniałej sytuacji w sieci z obawy przed odebraniem telefonu, czy komputera, ale również ze strachu i wstydu¹².

2. RODZAJE I METODY CYBERPRZEMOCY

Jak już wcześniej zostało wspomniane, cyberprzemoc polega na nękanii, straszeniu lub obrażaniu innej osoby przy użyciu mediów elektronicznych. Nancy Willard wyróżnia następujące rodzaje i metody cyberprzemocy¹³: *flaming*, *mobbing* elektroniczny, oczernianie, podszywanie się, ujawnianie, cybernękanie oraz *happy slapping*.

---

10 Ł. Wojtasik, *Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska*, [w:] Ł. Wojtasik (red.) *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*, Warszawa 2009, Fundacja Dzieci Niczyje, s. 5.

11 M. Walrave, W. Heirman, *Skutki cyberbullyingu – oskarżenie, czy obrona technologii?*, Fundacja Dzieci Niczyje, s.5-7.

12 Ł. Wojtasik, *Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych – wprowadzenie do problematyki*, Warszawa s. 2-3, Fundacja Dzieci Niczyje.

13 N. Willard, *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress*, 2006, [w:] R. M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, WUJ, 2010, s. 53 i n.

Flaming zwany inaczej „wojną na obelgi” polega na krótkiej, ale zarazem zacieklej wymianie zdań między dwiema stronami, prowadzonej przy użyciu technik elektronicznych - najczęściej na forach internetowych lub czatroomach, rzadziej na prywatnych mailach.

Prześladowanie (*mobbing* elektroniczny) rozumiany jest jako „słowa, zachowania lub działania (zazwyczaj ciągłe lub powtarzalne) kierowane do konkretnej osoby, które denerwują lub niepokoją taką osobę bądź sprawiają jej przykrość emocjonalną”¹⁴. Takie cyberprześladowanie obejmuje powtarzające się działania skupione na wysyłaniu obraźliwych wiadomości, najczęściej za pośrednictwem prywatnych kanałów, takich jak e-mail czy smsy. W przypadku, gdy agresor wysyła setki obraźliwych wiadomości, mówi się o tzw. wojnie sms-owej. Należy w tym miejscu również zaznaczyć, że prześladowanie jako forma cyberprzemocy w porównaniu do wojny na obelgi trwa dłużej oraz da się w niej jasno wyróżnić atakującego i cel.

Kolejnym rodzajem cyberprzemocy jest oczernianie, a więc przekazywanie fałszywych informacji na temat drugiej osoby poprzez fora, strony internetowe, maile, a także przesyłanie cyfrowo przerobionych zdjęć innych ludzi najczęściej w kontekście seksualnym i w taki sposób, by ich poniżyć i sprawić ból.

Natomiast z podszywaniem się mamy do czynienia wówczas, gdy agresor wchodzi na konto ofiary i wysyła z niego niestosowne, obraźliwe treści do innych osób, które sądzą, że nadawcą jest zupełnie ktoś inny, gdy tak naprawdę jest to ofiara cybersprawcy. Zaś w przypadku, gdy agresor podstępnie zdobywa prywatne informacje i przekazuje je osobom trzecim, wówczas działanie takie nazywane jest ujawnieniem lub pozyskiwaniem tajemnicy.

Następnym rodzajem cyberprzemocy jest tzw. wykluczenie (ostracyzm). Cybersprawca wyklucza daną osobę ze społeczności internetowej (cyberostracyzm), do której ona należała i uczestniczyła w niej przy pomocy hasła, będącego kluczem dostępu.

Przez cybernękanie rozumie się wykorzystywanie środków komunikacji elektronicznej do nękania innej osoby, poprzez ciągłe wysyłanie do niej wiadomości o charakterze prześladowczym lub pogroźek. Cybernękanie jest zbliżone do prześladowania, ale cechuje się wyższym poziomem niebezpieczeństwa, a działanie sprawcy jest groźniejsze.

Ostatni rodzaj to *happy slapping* inaczej zwany „radosnym okładą-

---

¹⁴ Słownik terminologii prawniczej *Balck's Law Dictionary*, 2004, s. 733.

niem”. Jest to dosyć nowa forma cyberprzemocy, która narodziła się w angielskim metrze. Polega ona na tym, że grupa ludzi podchodzi do kogoś obcego i uderza go np. w twarz, podczas gdy druga osoba całą sytuację nagrywa kamerą, a następnie film z takiego zdarzenia umieszczany jest w Internecie.

3. STATYSTYKA

Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych nabrała rangi problemu społecznego. Z prowadzonych badań społecznych wynika, że przemoc w sieci dotyka ponad połowy dzieci w Polsce, a nawet pozornie błahe akty cyberprzemocy dla ofiar stanowią poważny problem, z którym niejednokrotnie nie umieją sobie poradzić. Przykładem może być historia chłopca z Kanady zwanego przez Internautów „Star WarsKid”. Nieporadnie odgrywana scena z filmu „Gwiezdne Wojny” przez kanadyjskiego ucznia, którą jego rówieśnicy upublicznili w Internecie, biła rekordy oglądalności w sieci, co skutkowało u bohatera załamaniem nerwowym, kilkuletnią opieką psychiatryczną, a nawet zmianą miejsca zamieszkania.

W Polsce głośno o cyberprzemocy stało się za sprawą historii gdańskiej gimnazjalistki. Rówieśnicy znęcali się nad nią i całe zdarzenie nagrywali kamerą telefoniczną, a następnie grozili umieszczeniem tych nagrań w sieci. Dziewczynka z powodu obaw przed opublikowaniem ich popełniła samobójstwo. Śmiercią zakończyła się również historia 21-latka ze Strzegomia, który odebrał sobie życie po tym, jak jego znajoma upubliczniła w Internecie nagranie, w którym opowiadała o ich seksualnej przygodzie w parku.

Okazuje się zatem, że cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży to nie tylko sporadyczne przypadki, ale codzienne zjawisko, z którym trzeba walczyć, gdyż skutki dla ofiar cyberprzemocy są zazwyczaj dramatyczne.

Z badań przeprowadzonych przez Gemius S.A. wynika, że 57% nastoletnich internautów, tj. dzieci między 12 a 17 rokiem życia, padło już co najmniej raz w swoim życiu ofiarą cyberprzemocy w postaci np. stania się obiektem zdjęć lub filmów bez ich zgody. Autorem takich zdjęć najczęściej byli koledzy lub koleżanki ze szkoły (87%), albo też inni nieznajomi w wieku szkolnym (30%). Powodem, dla którego autorzy wykonali takie zdjęcia lub filmy, był najczęściej żart (80%), chęć zrobienia drugiej stronie na złość (21%) lub popisania się przed rówieśnikami (17%). Natomiast takie po-

wody jak ośmieszenie czy szantaż były raczej nielicznymi przypadkami. Znaczna część ofiar dowiedziawszy się o prezentowanych o niej treściach, odczuwała zdenerwowanie (30%), zawstydzenie (11%), przykrość (6%) lub strach (2%)¹⁵.

W Internecie szerzy się również przemoc werbalna. Aż 52% internautów przyznało się, że miało z nią do czynienia w postaci wulgarnych wyzwisk, poniżania (47%), ośmieszania (21%) oraz straszenia i szantażowania (16%). Działania takie podejmowali zazwyczaj nieznajomi (50%), ale również w 47% koledzy z klasy. Ofiary takiej formy przemocy reagują najczęściej zdenerwowaniem (59%), odczuwają przykrość a nawet w 18% strach¹⁶.

Jeśli chodzi o publikowanie w sieci kompromitujących materiałów w postaci nieprawdziwych informacji lub zdjęć, jak to wynika z badań Gemius S.A., najczęściej są to sporadyczne przypadki dokonywane przez rówieśników ze szkoły (59%) lub spoza niej (43%). Mimo że przypadków takich było niewiele, nie można ich jednak bagatelizować, ponieważ wywołują wśród ofiar bardzo negatywne emocje, jak zdenerwowanie (66%), wstyd (33%) i strach (12%)¹⁷.

Zwalczanie zjawisk cyberprzemocy jest o tyle trudne, że dzieci raczej nie informują rodziców o zaistniałej sytuacji. Jak wynika z badań, ponad połowa ofiar cyberprzemocy (53%) nie powiadamia o tym fakcie rodziców. Ofiary, jeśli zdecydują się już komuś o tym powiedzieć, to raczej koleżance, koledze z klasy lub w 24% spraw rodzeństwu. Natomiast w przypadku, gdy dochodzi do publikowania kompromitujących materiałów w sieci, wówczas dzieci decydują się na poinformowanie o tym fakcie rodziców lub pedagogów szkolnych¹⁸.

PODSUMOWANIE

Człowiek dąży do zrealizowania własnych potrzeb życiowych. Dla młodego pokolenia korzystanie z Internetu jest równie ważną potrzebą, jak jedzenie czy picie. Przy tak szybkim rozwoju cywilizacji nie da się ograniczyć u „młodych” dostępu do sieci, a skoro nie da się tego zrobić, koniecz-

15 „Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne” badanie sporządzone przez Gemius S.A. dla Fundacji Dzieci Niczyje, 2007.

16 Tamże, 2007.

17 „Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne” badanie sporządzone przez Gemius S.A. dla Fundacji Dzieci Niczyje, 2007.

18 Tamże, 2007.

ne jest uświadomienie młodym użytkownikom istniejących w Internecie zagrożeń. To właśnie rodzice powinni kontrolować to, co ich dzieci robią przed ekranem komputera, jak również uzgodnić zasady, których powinni przestrzegać podczas korzystania z niego. Jedynie wspólne działanie obu stron może zaowocować ograniczeniem ofiar cyberprzemocy w sieci.

BIBLIOGRAFIA:

1. M. Gołębowska, *Media zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania młodego pokolenia*, [w:] *Młode pokolenie ofiary czy sprawcy przemocy*, (red.) T. Sołtysiak, A. Nowakowska, Bydgoszcz 2010.
2. C. Guerreschi, *Nowe uzależnienia*, Kraków 2005.
3. J. Podlewska, *Odpowiedzialność prawna za cyberprzemoc w stosunku do nieletnich*, Fundacja Dzieci Niczyje.
4. B. Belsey, *Cyberbullying*, Retrieved February 2008, www.cyberbullying.ca/pdf/.
5. D. Olwens, *A critical analysis and some important issues*, [w:] J. Juvanen, S. Graham (red.), *Peer harassment in school*, New York: Guilford Press, 2001.
6. A. Nowakowska, *Cyberprzemoc – przyczyny i konsekwencje użytkownika przez młodzież masowych form komunikowania się*, [w:] *Młode pokolenie ofiary czy sprawcy przemocy* (red.) T. Sołtysiak, A. Nowakowska, Bydgoszcz 2010.
7. D. Olweus, *Bullying at school. What we know and what we can do*, Oxford: Blackwell, 1993.
8. R. M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży*, WUJ, 2010.
9. Ł. Wojtasik, *Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska*, [w:] Ł. Wojtasik (red.), *Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół*, Warszawa 2009, Fundacja Dzieci Niczyje.
10. M. Walrave, W. Heirman, *Skutki cyberbullyingu – oskarżenie, czy obrona technologii?*, Fundacja Dzieci Niczyje.
11. Ł. Wojtasik, *Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych – wprowadzenie do problematyki*, Warszawa, Fundacja Dzieci Niczyje.
12. N. Willard, *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress*, 2006, [w:] R. M. Kowalski, S. P. Limber, P. W. Agatson, *Cyberprzemoc wśród dzieci i*

młodzieży, WUJ, 2010.

13. Słownik terminologii prawniczej *Balck's Law Dictionary*, 2004.
14. „Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne” badanie sporządzone przez Gemius S.A. dla Fundacji Dzieci Niczyje, 2007.

